

על יתרו אדם

20 (U) ארז ארז

בו, ולפיכך שקול נגד כל ישראל של אותו הדור.

אמנם נראה לי כי יש בזה דבר גדול מה שהיה משה שקול נגד כל ישראל, כי כמה שמה היה נבדל מכל ישראל, ודבר זה שהיה משה נבדל מישראל הוא ידוע⁸³, ומצדו שהוא נבדל מהם צריך אתה לומר שהוא שקול נגד כולם, כי כל דבר נבדל אין בו חילוק פרטי כלל, כי הפרטים שייך בדבר שהוא גשמי, אבל לדבר הנבדל אין בו פרטי⁸⁴, ומפני כי משה היה נחשב אצל ישראל נבדל אלהי - לא ישתתף משה עם ישראל, [ולכן] היה משה נגד כל ישראל,

שהרי אין דבר פרטי בו, ודבר זה ענין ברור⁸⁵. ועוד יש לפרש, כי למעלת משה שקול נגד כל ישראל, מפני שדעתו וחכמתו הוא שכולל כל הדעות והחכמות שיש בששים רבוא בני אדם. ובפרק הרואה (נחמה טז) אמרינן הרואה ששים רבוא מישראל⁸⁶ מברך ברוך חכם הרוזים, פירוש שידוע מה בלבו של אלו (רשי טז). וכשרואה חכם מופלג מברך גם כן 'חכם הרוזים', כדאיתא התם בהדיא (טז טז), וזה מפני כי החכם המופלג בחכמה, ויודע חכמות ודעות הרבה, הוא שקול כמו ששים רבוא שיש בהן כל הדעות, ולפיכך היה משה שקול נגד כל ישראל, שאין לך כמו משה⁸⁷. אף על

גב דהתם אמרינן דעל כל חכם מופלג בחכמה מברכין כך, ואם כן מאי מעלת משה, אין זה קשיא, דהא הכא אמרינן דכל ישראל אצל משה נחשבים כמו אנשים דעלמא⁸⁸, אף על גב דהיו בישראל כמה חכמים מופלגים גם כן⁸⁹, לא היו אצלו רק כמו שאר אנשים אצל חכם מופלג⁹⁰, ולפיכך משה שקול נגד כל ישראל. וכל הפירושים שאמרנו⁹¹ הם אמת כאשר תבין דברי חכמה:

1 וי שקול משה כנגד כל ישראל. דאם לא כן, הוי ליה למכתב 'את כל אשר עשה אלהים לישראל'⁷⁴, אלא 'שקול וכו'. והטעם מפרשים⁷⁵ כי משה היה משלים את ישראל בכל דבר⁷⁶, ודבר המשלים שקול נגד הכל בעבור שהוא משלים הכל⁷⁷, ואם לא היה משה משלים את ישראל הן בתורה הן בכל

11 דבר לא היו נחשבים לעם ישראל⁷⁸, ולפיכך היה משה נחשב ככל ישראל, כך נראה נכון. אלא שקשיא, לפי זה היה ראוי להיות שקול נגד כל הדורות, שהרי משה הוא משלים כל הדורות⁷⁹, ויש לומר שהמשלים הוא כמו צורה אל מי שהוא משלים אותו⁸⁰, וצריך שתהיה הצורה נמצא עם דבר שהוא לו צורה, כי הצורה נותן המציאות (כ"ש) [כל זמן]

16 שהוא בגמרא⁸¹, ולפיכך היה שקול כמו כל ישראל, שהיה משלים אותם ונקצאים עמו. ועוד, שהמשלים בעצם, צריך שיהיה משלים בפועל כמו שהיה משלים את כל דורו בפועל, מלמד אותם, נתן להם תורה, ולא כן כל הדורות - לא היה משלים בפועל, אף על גב שכאן ממנו השלמה לכל הדורות⁸², לא היה משלים בפועל ובמעשה רק לדור שנמצא

(2) דרזא ארז

(4) ארז ארז ארז

א: תיר *אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא *מתוך שמחה של מצוה וכן לא יפטר אדם

פסוקה: טיפס. ליטוט: מסוך קוטם ראש. חילוף של כוזב ראש מסוך וקוים לב ועמק: אלה מסוך טמטס (ה). כגון דברי תנחומים על תורה כגון מסוך לגאולה מצרים או מסוך לטהרה לדוד שהוא של שבת ותנחומין כגון רצון ירחיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו וכגון מקראות הסדרות בתפלת ערבית כי לא יטוט ה' את עמו וכיוצא בזה: אלוני

(77) יסוד נפרץ בספרי המדר"ל. ולדוגמא ראה גבורות ה' פ"ע [שכ]: שביאר שהארץ שקולה לשמים לחמת שהיא השלמת המציאות, "שהוא משלים הכל". וראה לעיל פט"ז הערה 106. וכן כתב אודות רב ותלמיד [לעיל פ"יז אות ב], שהואיל ואין רב ללא תלמיד, לכן ישנו שיון מסרים בין תלמיד לרבו. וכן האשה שקולה לאיש כי היא משלמת אותו ל'אדם'.

(3) ל' ארז

(יב) ויקח יתרו חותנו משה עולה וזבחים לאלהים. לא מצינו בכל הקרבנות שם אלהים אלא השם המיוחד, אבל יתרו לא ידע ה' עדין והקריב לאלהים, וזהו שאמר במשה: את

כל אשר עשה ה' לפרעה⁶¹ וביתרו הזכיר: את כל אשר עשה אלהים למשה⁶². עם חותנו משה לפני האלהים. לפני משכן האלהים. והוא עמה הענין ועמוד האש ששם משכן האלהים. וסעודה זו עשאנה לכבוד יתרו שנתגייה במילה וטבילה במים. כדון הגר הבא לחסות חתם רבפי השבונה⁶³. ואין ספק כי הסעודה הזאת לאהרן ולשבעים זקנים וסעודת המטעמים⁶⁴ ליצחק אבינו כוננה אתם להם. כתי' שתחול השמחה בנפש האוכל ותשרה עליו רוח הקודש לפי שכתוב: הנפש נקשרים בכחות הגוף ובהתעורר כחות הגוף או יתחזקו כחות הנפש לאהרן ענין שכתוב: האוכל וזה ענין הנגור בניביאים הבאים להעיר עליהם רוח ממרום. כענין שכתוב: ותקח כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'⁶⁵.

(1)

7) כחל ושלח

פרק א **א משה** קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמכסת
על פי מלוא ממונת הסורה
כשאר מסכתות במשנה. ללא כולה מוסרים ומדות. וכמו לומות
העולם ג"כ חזרו ספרים כמו שזכו מלכס דרדכי המוסר כילד

יתנסה האדם עם חזירו. לפיכך
התחיל המגזל במסכת זו. משה קבל
תורה מסיני לומר לך שמדות
זהמסרים שזכו המסכת לא זכו
אולם חכמי המשנה מלכס ללא
חף אלו נאמרו בסני: ססיני.

16) 9) 10)

להבין הענין המלאכים ביקשו שיתן להם
התורה וכי סיד שהם יקיימו המצות

שבה הרי רובם הם תלויים בגוף. רק הענין
דהתורה נחלקת לשנים שבכתב ושבע"פ. ועיקר
השבע"פ הוא הכללים המדות שהתורה נדרשת
בין וע"י הכללים המידות מתפרשת התורה
שבכתב. ונתחדש בה חידושי דינים ופרטים לאין
סוף, וארכה מארץ מידה. והו שאמה"כ (ההלים
סו, יב) ה' יתן אומר המבשרות צבא דב,
דמאמיה אחת שכתורה שבכתב יוצא כמה

דרשות וכמה פרטים ומקרא אחד יוצא לכמה
שעמים והנה המבשרות צבא רב. והתורה ניתנה
לישראל שיהיו הם דורשים אותה וכפי שהם
מסכימים ע"פ הכללים כן הוא האמת וכמו
שאמרו בב"מ (נט, ב) לא בשמים היא. רק היא

כמו שמסכימים ב"ר שבה העולם, והנה שרצו
המלאכים ובקשו שיתן להם התורה ולא
להאדם והיה האמת כמו שהם ידרשו. והנה
שאמרו מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי

תפקדנו, אמרו שאין האדם כדאי שתזכור אותו
כלל אף כי למנותו לפקיד וממונה, המשילהו
במעשה ידך כל שחה תחת רגליו שעשית אותו
גם למושל וכמו שכתבנו, ובהה של לשב מה
שהקשה המג"א (א"ח תצו, ס"א) היאך אומרים

בשכרועות זמן מתן תורתנו והרי קי"ל דבשבעה
לחדש ניתנה התורה, רק הענין ההכתוב אומר
(שמות יט, י) וקדשתם היום ומחר ומשה רבינו
הוסיף יום אחד מדעתו ודרש היום כמחר

כדאיאת במס' שבת (פו, א) והסכים הקב"ה על
ידו ולא ירדה שכנה עד למחר. תמצא דזאת
המתנה שהתורה ניתנה לישראל וכפי שידרשו
כן יהיה האמת היה בששי בסיון מה ולא ירדה
עדין באותו יום השכינה והנה שנקרא מתן תורה

שניתנה להם התורה כמתנה, ובשביעי היה
קבלת התורה. שקיבלו אותה ישראל ומתן תורה
היה בששי. והנה שאומרים מתן תורתנו ולא
מתן תורה דתורתנו הפירוש שגעשית שלנו,
והיא התורה שבע"פ והדרשות שנקראת על שם

ישראל, וכמו דאיאת במדרש איכה בפתיחה (ב)
כי מאסו את תורת ה' זה תורה שבכתב. ואמרת
קדוש ישראל כו' זו תורה שבע"פ. והנה כיאור
הכתוב ה' יתן אומר המבשרות צבא רב
דמקרא אחד נדרש הרבה חידושים והלכות,
מלכי צבאות ידודן דעל זה הענין קיטרוגו
המלאכים דרצו דכח החידוש על פי הדרש יתן

להם, ונות בית תחלק שלל דישראל נצחו להם
וזכו הם בהתורה שבע"פ:

2)

פי יהי' להם דבר בא אלי וגו' והודעתני את חקי
הא' ואת תורתיו. (י"ח טו)

וע"ז ענה לו יתרו חותנו, נבל תכל וגו', וסיום בפסוק כ', והזהרה
אתהם את התוקים ואת התורות הודעת להם את הדרך ילכו בה ואת
המעשה אשר יעשו."

והנה רבותינו ז"ל ב"ם דף ל' ע"ב, פרשו את הפסוק הזה על מצות
שבין אדם לחברו, דתני רב יוסף, והודעת להם זה בית חייהם, את הדרך,
זו נטילות חסדים, אשר ילכו, זה בקור חולים, כה זו קבורה, ואת המעשה
זה הדין, אשר יעשו זו לפנים משורת הדין ע"כ.

יוצא מזה, כי כל הפסוק הנוסף ע"י יתרו, מדבר רק בענינים שבין
אדם לחברו במדות ודרך ארץ, כזותור משלו ובהנהגת לפנים משורת הדין.
דבר ששנינו לבעלי דברים ולא לדיין, כמבואר במהרש"א, ואם את הזכר

הזהר ילמד את בני ישראל, נוסף על החקים והתורות, כלומר שירגילם גם
בענינים שבין אדם לחברו בעניני מוסר ומדות תרומיות, ושיעשו גם
לפנים משורת הדין, למען יתקדש ש"ש ע"י הנהגתם הטובה והרכייתם
הישרים, אז הנקל יהי' לו לעמוד בראשם ולהיות מנהיגם. וכמה הפליגו

הז"ל בכמה מקומות על הלומד תורה שצריך להשהדל שיהיו מעשיו
מתוקנים, ופלוני שלמד תורה כמה מתוקנים מעשיו, אמרו ז"ל יומא
פ"ג א' א'.

8) כיוון דהתורה

1 א) וע"י למוד התורה בא אדם לכלל המדות הטובות. לכן כתיב את
"הדרך" בהא הידיעה, כלומר הדרך הידועה והסלולה, שנכבשה ע"י אברהם
אבינו ע"ה, כעדות הכתוב, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו
אחרי ושמו דרך ד' (בראשית י"ח י"ט). ומבלעדי התורה אנו נחשבים כסומא
המגשש באפלה שעלול לנטות מן הדרך הישרה ולפול בהפירות ומכשולים.
ב) ככתוב בתהלים קי"ט, נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי.

והנה יש שלפעמים גם הסומא הולך ואינו נכשל, אם הורגל ללכת בדרך
הליו ואם הדרך ישרה ואין תחתיהם בה, אבל אם יתרמי במקום חדש על דרך
חדשה ועקולה, בודאי הסכנה גדולה ללכת שם יחיד, ובדורות שעברו, כשכל
ישראל ישבו על מקומותיהם ואור התורה היה מאיר לארץ ולדורים, היה גם

הסומא הולך ע"פ הדחק ולא היה נכשל, כי הדרך היתה כבושה וסלולה, וגדולי
הדור כבשוה, ושיירות טובות היו מצויות. אבל בזמנים הללו שישארל מפחרים
ומטולטלים בקצוי תבל ונעתיקים למקומות ודרכים חדשים עקלקלים שלא דרכה
בהם רגל אדם ומלאים מכשולים, על כל אורא להזהר שלא ינגף רגליו ושלא

יפול, וצריך עכ"פ להתחבר עם אנשים שאור התורה נגד פניהם, והנה שאמר
יתרו למשה, אם את הדבר הזה תעשה, היינו שילמדו החוקים והתורות שבין
אדם למקום, וגם ילמדו את הדרך ילכו בה בין אדם לחברו להתנהג לעת הצורך
לפנים משורת הדין, שלא להעמיד את הדברים רק על דין התורה ככבא
מציצא דף ל' ע"ב, אזי, ויכלת עמוד" וכל העם הזה על מקומו יבוא בשלום.

ובענין למוד התורה היה מורו בעיקר ללמוד בכל יום שר"ע, ולהיות בקי
בכל הדינים, והיה רגיל לפרש את מאמרו ז"ל, כל השונה הלכות בכל יום
מובטח לו שהוא בן עוה"ב" (מגילה כ"ח ע"ב) באופן זה ידוע שכל ישראל
יש להם חלק לעוה"ב, וא"כ מה יתרון לזה ששונה הלכות בכל יום? ומדוע דוקא
הלכות, ואיך הוא הדין אם לומד ענינים אחרים. הלא כל התורה כולה מאת
הקשית נתנה, וכל מי שלומד בה אפילו, ותמנע היתה פלגש" מקיים מצות

למוד התורה.
אבל החלוק פשוט. הו אמנם יש לכל אחד מישראל, חלק" לעוה"ב, אבל
חלק יוכל להיות חלק קטן מאד, משא"כ, בן עולם הבא, הוא כמו בעל הבית
בביתו שלא יחסר לו שום דבר.

ובשביל להגיע למדרגה גדולה שכוון צריכים לקיים כל המ"ע של התורה
3) ולהיות נוהר בכל הלאוין של התורה לבלתי לעשותם, ואם לא ילמד ההלכות איך
ידע לקיים המצות? כי בכדי לקיים, למשל, מצות ציצית ותפילין כהלכתם, על
האדם ללמוד את הלכותיהן בדיוק, וכן הדין במצות סוכה ולולב, והלכות נדה
ובשר בתלב ועוד ועוד, ולא יצויר קיום כל המצות אם לא ילמוד מקודם כל
ימיו ההלכות השייכות לקיום המצות.

והנה שאמרו ז"ל, כל השונה הלכות בכל יום, למען דעת איך לקיים המצות.
מובטח לו שהוא בן עוה"ב. והוא כמו מי שהבטיח את ביתו בחברת אחריות האש.
שבאם ישרף ישולם מהחברה, כן הדין באיש השונה הלכות, מובטח לו שהוא
בן עולם הבא.

36

10

ועל ענין זה תיקנו חכמים שתי ברכות על התורה בעת קריאת התורה ברבים, אחת קודם שקורא בספר תורה והיא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והוא על תורה שבכתב, ואחר שמסיים קריאתו בכתב תיקנו לומר אשר נתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע כתיבתו והיא הברכה על תורה שבע"פ שמסרה לנו שיהיה האמת בהתורה כפי אשר אמרו החכמים, והוא אשר נתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע כתיבתו כי היא לנו כנטיעה שמוספת והולכת חידושי תורה עד אין סוף וכמו שדרשו במסכת הגינה (דף ג' ב) על פסוק (קהל יב יא) דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים שפרה ורבה יעו"ש:

11

כבר עמדו הראשונים ז"ל על השאלה, למה לא התחיל הקב"ה כשבא להתוודע להם לישראל, לאמר אנכי ה' אלקיך אשר בראתי את השמים ואת הארץ, ואשר בראתי אותך, ולמה הפסד רק הפרט אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וע"י בראב"ע כאן, וכן בספר הכוזרי מאמר א' פכ"ה, ובבעל עקידה פרשה זו, ובסי צרור המור ובכלי יקר שדברו מזה, עיי"ש.

ואפשר לומר בזה, שהקב"ה לא היה צריך כלל להגיד להם לישראל שהוא ברא את השמים ואת הארץ, ושהוא ברא את האדם, כי כל זה ראו עכשיו כולם בעיניהם, הן שהוא ברא שמים וארץ, הן בריאת האדם, — בריאת שמים וארץ, לפי מה שאמרו במכילתא (והובא

ברש"י), וירד ה' על הר סיני, יכול ירד עליו ממש ת"ל כי מן השמים דברתי עמכם, מלמד שהרכיז הקב"ה שמים תחתונים ושמי שמים עליונים והציען על התר כמצע על המטה וירד כמא הכבוד עליהם, ובמס' שבת (פח א) אמרו: ותיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, ע"כ, א"כ התרומם ההר ופרש על כל מתנה ישראל, וגם נעשה ההר זך ומצוחצח כאספקלריא מאירה, כמו שכתוב בתרגום יונתן (י"ט י"ז): ומן יד תליש מארי עלמא ית טוורא וקפיה באורא והה זייג הי כאספקלריא ואתעדו תותי טוורא, וחז"ל אמרו עה"פ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד' לה), כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכן נאמר אתה הראת לדעת, (רש"י שם), וא"כ ממה שהוריד הקב"ה את שמי השמים העליון והתחתונים והציען על ההר, וממה שקרע להם את הארץ התחתונה, והגביה את ההר וכסו

עליהם כגיגית, וגם נעשה ההר, שהוא חומר עב וגס, כאספקלרי המאירה, וממה שפתח לפניהם ז' רקיעים, — מכל אלו ראו המה עכשיו בעיניהם שהקב"ה ברא ויצר את כל אלה, כי מי שלא ברא את השמים, אי אפשר שיורידם לארץ, וא"א שיקרע להם את השמים, ומי שלא ברא את הארץ אינו יכול לקרוע להם את כל כדור הארץ ואינו יכול להגביה את ההר באויד מעל ראשיהם וישאר כך תלוי ועומד, ואי אפשר לו לעשות שעובי האדמה יחי כזוכית לבנה ומזהירה, וא"כ הרי ראו עכשיו בעיניהם שהוא היוצר הבורא לכל אלה.

וכמו כן בענין בריאת האדם, חזו והרגישו עכשיו מעצמם ופבשרם כי ה' המדבר אליהם, הוא שבראם ויצרם, כמו שאמרו בגמ' שבת (פח ב): כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל, שנאמר (שה"ש ה') נפשי יצאה בדבורי, ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן, דיבור שני תאיד קבלו, הוריד טל שצתיד להחיות בו מתים והחיה אותם, שנאמר (תהלים ס"ח) גשם נדבות תניף אלקים נתלתך ונלאה אתה כוננתה ע"כ, אם כן ראו והרגישו בכל פעם ופעם תחיית המתים, ונבראו בריאה חדשה בכל דיבור ודיבור, ונתאמת להם בחוש שהשם יתברך המדבר עמם הוא יצרם והוא בראם, — ולכן לא התחיל הקב"ה בתחלת עשרת הדברות לאמר להם אנכי ה' אלקיך שבראתי את השמים ואת הארץ, ואשר בראתיך, כי כל אלה ראו והרגישו עכשיו בחוש, אלא שהודיע להם כי אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, היינו כמו שאתם רואים את גדולתי וגבורתי ונוראותי שבראתי את השמים ושמי השמים וכל צבאם אשר אין שיעור ומדה לגדולתם ונוראותם, כך תדעו שאני אני הוא ששמתי את השגחתי על כל מה שעשו לכם מצרים, לשלם להם כמדתם מדה כנגד מדה על כל פרט ופרט בדקדוק עצום, ובמקום גדולתי וגבורתי שם ענותנותי לדקדק כחוש השערה, ולא כדעת הפילוסופים שמגדול רוממותו אין כבודו להשגיח על התחתונים ח"ו, אלא אנכי אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ע"י האותות והמופתים אשר ראיתם בעיניכם, לכן תדעו כשתקבלו מלכותי ותורתי שאדקדק עמכם ואקפיד על כל פרט ופרט כאשר ראיתם במצרים, ועל זו הכוונה התחיל לאמר להם עשרת הדברות, והתחיל בענין אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

3)

ב. אנכי כי אלכך וגו' עטם ככל אשר כוללתך מאתך
 וגו' מצות עבדים, ⁽¹⁰⁾ שעבד עבדים כיא שטותו לבגדו
 עולם שביתם שבו צא"מל מקום שאסוריו לא פחה (יפטי יד)
 וגו' נוסף על כפלת פומלתה קדו, ועוד שבו עם בגדו עבדים
 וכוללתו כי עווד יכין כי למד ט"ה אנכי כי אלכך
 כה כחזק בחלת דברי כי צי ענינים הא' כוחו כי צי
 עם הוי"ה זה יעד כחמה כי ממנו יצא ומלמנו סיה כל
 כוח וכל מה שיהי ומה שיהי, גם יעד על כוחו יצא
 סיה וכוה יתבב וצ"י אמר אלכך פרוש שעלכם לקבל
 מלמנו וגו' (קדו) וכל כחמה את פיו יכו אלה, ונגד
 צי בחינות אלו כל האלפים לכריה כל אחת מהם כחמה
 שאין עליה עטמ, כנגד חומרו אנכי כי זה לך כחות אשר
 כוללתך מאת מלכ"ס, דפ"י כחמשת ילאת מלכ"ס כחמשו
 כי כחמשים שקל שם חיו חמשה זולתו כי כחמשו כחמדות
 כי לא אלהים כמה כחמשיך כי מאורס, כחמשו חמשים כי
 כי עשה כהם חוחות וכפסס לרס, כחמשה סלך כחמשה
 כי חמק שרלס רשם, כחמשו צעלי חיים שאך כהם וצמלם
 חוק, כחמשו כל אלויות כמסות כי כהם שפטים, כי כי כי
 כי כח חזק כל כוח ושלטו על כוח ומכחו וגו' על
 חן ויהי כאשר פניו כל ישראל ואלת, ⁽¹¹⁾ כנגד חם שאמר
אלכך שרלס לקבל עליכם לאלה לקיים כל דבריו אמר
עטם כדבר מצות עבדים פ"י כי לל שכיית עבד לולה
ואני כוללתך מעבודתם שרת כדן חממה כי תקבל אלויות
שלק לקיים כל דבר קדו

(12)
אלכך

מחייבתו להתנהג כמעשה שטות. וכמו כן
 כביכול הוא הנהגת המקום בנסים הבאים
 באופן ההכרח, משא"כ כאן.

ואפילו אם נאמר כי כאמת הנהגת
 המקדש היתה על דרך הנס ככדי לעורר בקרב
 הישראלי שהרגיש בו כנפשנו איזו קרירות
 הרוח והיה עולה לירושלים והיה רואה מעשה
 המקדש והיתה מתעוררת בקרבו הידאה,
 וכשארז"ל על הפסוק של למען תלמד
 ליראה²⁴, אבל גם זה שאינו ניכר לכאורה
 אלא למי שבא למדוד למה הוצרך. גם באמת
 משונה זה מכל הנסים שהיו במצרים ובכל
 מקום [חוץ ממקומות אחדים שמנו רז"ל],
 שבכל מקום הנס הוא שינוי הטבע בלבד אבל
 נתפס הוא במחשבה, משא"כ זה שלכאורה
 הנהו היפך השכל ואי אפשר להבינו רק אם
 נלין איך היא בריאת "המקום"²⁵, והרי אין
 לנו רשות להרהר מה למעלה ומה למטה²⁶.

אל גראה שכיאור הדבר הוא ע"פ דברי
 רז"ל שהביא רש"י כאן, שאם שינה בכרובים
 לעשותם של כסף במקום של זהב, או ארבעה
 במקום שנים הרי הם עבודה זרה, ונמצא
 שאין זה לכאורה לפי רוח היהדות שהוזהרנו
 מלעשות כל פסל וכל תמונה²⁷, אלא שגזרת

הכתוב הוא ואין לנו רשות להרהר אחריו,
 ולפיכך נשתנו כל כך עד ששינוי כזה נעשה
 שאין לנו רשות להרהר אחריו²⁸. [ומה

שהארון לא היה תופס מקום, אפשר שבא
 להוכיח לנו כי הארון נושא את נושאו,
 ודו"ק.]

כ', כי לא העשון אתי אלהי כסף ואלהי
 זהב.

(פירש"י רז"ל: בא להזהיר על הכרובים
 שאתה עושה לעמוד אתי שלא יהיו של כסף;
 ואלהי זהב בא להזהיר שלא יוסיף על שנים.
 והנה כמסכת בבא בתרא [דף צ"ט ע"א]
 איתא: מסורת בדינינו מאבותינו מקום ארון
 וכרובים אינו מן המדה כו' אמר שמואל
 כרובים בנס היו עומדין וכו'.

(13)
מ"ל
ג' י"ד

לכאורה תמוה, אמאי הוצרכו לאותו
 הנס, דכל הנסים הא נעשו בשביל איזה צורך,
 וכמו שבארתי במק"א כי מכיון שהטבע
 הוטבע על ידי חכמתו יתברך א"כ קשה
 כביכול לפניו לבטל אותו, וכמו שקשה לחכם
 לעשות מעשה שטות. והסברתי זאת על דרך
 הציור: שאם נבוא לאיש ונאמר לו הלוא יום
 קיץ היום והשמש עומד בגבורתו, צא נא
 החוצה ברחוב בכסות לילה לבדה, והרי זה
 יותר קל²³, ואעפ"כ יקשה עליו כל כך עד
 שאפילו ניתן לו איזה שכר ע"ז ג"כ לא יאות
 מפני שזוהי מעין שטות. משא"כ אם נפלה
 דליקה בביתו אזי יצא ואפילו ערום ואין מי
 שהוא יסתפק ח"ו אם נעתקה ממנה בינתו,
 שמכיון שעל ידי הכרח הוא הרי החכמה

(4)